

Динозаври зникли — самі винні

У статті представлені роздуми щодо сучасних проблем існування публічних бібліотек.

На сьогодні вже доволі переможних реляцій, бібліотеки дійсно змінилися на краще, працюють інноваційно та креативно. Про це багато інформації всюди: у соціальних мережах, фахових виданнях, звітах та презентаціях на різноманітних форумах та конференціях.

Однак спробуємо подивитися на себе не тільки з парадного входу, а й з так званого чорного.

Повернімося до заголовку статті. Чому раптом «динозаври»? Сподіваюся, що буде зрозуміло. Саме так можна назвати силу-силенну бібліотек як маленьких, так і невеликих та дуже потужних. До речі, загальна кількість вітчизняних бібліотек майже втричі більше, ніж, наприклад, у США. Вважалося, що бібліотеки — це щось непорушне, це щось назавжди. Так воно чи ні?

Що робити з фондами?

Бібліотеки, які на 80–90% відсотків напхані радянською макулатурою. Й ніхто за всі ці роки не спромігся якось радикально вирішити проблему цього непотребу. А тому що, вирішуючи цю проблему швидко та рішуче, книгозбірні залишаються якщо й не зовсім без книжок, так без їх значної частини, безумовно. Так цей тягар залишається, нічого не змінюється. Нових книжок вкрай замало. Ніякі потуги якось наповнити бібліотеки новою літературою, на жаль, нічого не змінюють. Формуються якісь списки, бібліотекарів анкетують («Що потрібно читачеві?»), а зрештою

до бібліотек доходить величезна кількість того, що тому ж читачеві не потрібно, те, що на складах книжкових було. Так триває з року в рік. Які там бестселери, ви про що? Бібліотеки сьогодні не мають права швидко реагувати на новинки книжкового ринку. Зрозуміло, чому. Тендери. Гроші. Чи зовсім без грошей. Спроможна держава чи ні гідно фінансувати свої бібліотеки? Тому ще трохи протримаємося, а що далі? Відповідь, на жаль, ось така: доки влада не позбудеться бібліотек, яких вона не в змозі фінансувати, буде отаке животіння.

Стати дійсно публічними

Публічні бібліотеки є загальнодоступними. Так воно чи не зовсім? Спробуємо розібратись. Як працюють бібліотеки? З восьмої ранку до четвертої чи до п'ятої. Саме тоді, коли всі працюють. І хто ж насправді є користувачами бібліотек? Маючи на увазі саме читачів звичайних публічних бібліотек країни. Перелічуємо! При цьому режимному розкладі читачами залишаються: дітлахи, яких організовано привела вчителька до бібліотеки на якийсь захід замість свого уроку, чи люди похилого віку, які активно освоюють терени Інтернету, є також читачі девіантної поведінки (їх наразі особливо багато, вони вже давно є клієнтами бібліотек). Хто ще? Потрохи тих, у кого дома не має приладів для виходу в глобальну мережу й вони тимчасово не працюють. Ще студенти, учні, іноді та ненадовго.

Олег
Соцков,

методист Харківської
державної наукової бібліотеки
ім. В. Г. Короленка

Через те, що бібліотеки у вечірній час практично не працюють, говорити про бібліотеку як третє місце наразі немає ніякого сенсу. Її конкуренти не пахнуть задніх. Уже в містах повсюди антикафе, коворкінг-центри і таке інше. Саме туди плавно й практично безболісно перетекли основні потоки студентів, там збирається молодь, фрілансери, ті кому за 30 та й за 40. Тут є й Інтернет доскоду, гаряча кава, печиво, сучасний дизайн, дружня атмосфера за невелику платню. Могли б бібліотеки це все зробити? Безумовно. Чому далеко не всі діють у цьому напрямі? Відповідь, на жаль, така: знайко біжить, а незнайко лежить. Хто лежить й когось чекає, треба здогадатися з трьох разів! Є достатньо бібліотек, що змінюються. Але ж не все так чудово у нашому королівстві.

Каскадування знань

А як бібліотекарі опанували нові технології, нові підходи до організації бібліотечної практики? Є тренінги, є система навчання. Хто ж навчається? Слідкуємо у «Фейсбуці» та в інших джерелах. Маса цікавих тренінгів, шкіл, конкурсів тощо. Іноді складається враження, що на тих школах одні й ті ж обличчя. Й одну школу закінчують, і другу, і третю, і там беруть участь, і там. А що решта? Що ж маємо в залишку? Може, дещо перебільшуємо, але ж... Є каста дуже інтегрованих та просунутих. Є! Вони повинні, зрозуміло, каскадувати, розповсюджувати свої знання. Все одно чомусь залишається така значна маса бібліотекарів, середньостатистичних, які все ж таки мають такі ж дуже посередні знання розширеного пошуку в Інтернеті, якось їх ці знання чи минають, чи залишаються дуже поверховими. Бібліотекарі, на жаль, не стають фаховими консультантами у пошуку, вкрай мало професійних серферів, саме серферів, що в мережі як риба у воді. А як же інакше? Адже місія бібліотекаря – бути якщо й не куратором (це є найкращим), то хоча б вправним помічником не тільки у книжковому світі, а в першу чергу, на теренах Інтернету. Певно, для реноме бібліотеки та бібліотекаря це просто неймовірно важливо.

Нас багато – нас не подолати! Чи є воно так?

Ось такий парадокс. Про бажання змінюватися начебто проголошуємо, але коли від розмов переходимо до діла, консерватизм та небажання щось кардинально перебудувати переважає. Потрібна неабияка сміливість керівни-

кові розпочати реформування. Втім, неготовність порушити основи існування бібліотеки у цифрову епоху величезна. Безумовно, бібліотеки останнім часом змінилися, є просто значущі зміни. Проте, йдеться про оту динозаврову велику масу філій, рудиментних, замшілих книгозбірень, що вже давненько не виконують аж ніяких суттєвих інформаційних функцій (Інтернету немає, книжки застарілі, читачі забули, навіщо бібліотека існує). Ну скажіть, що таких зовсім немає? Усі такі пречудові? Озирайтесь навколо, я вас дуже прошу. Навіщо нам отакі бібліотеки. Чому ми їх так довго зберігали, навіщо? Розумію: кадри, люди, захищали ЦБС заради збереження якоїсь розгорнутої структури... Може, було б краще ініціювати концентрування найкращого в одній-двох бібліотеках, комплектування їх належним чином, модифікування та модернізація всієї бібліотечної ланки у регіонах. Це можна це зробити правильно та більш раціонально. Чи знов будемо чекати, коли зверху нададуть «цифру», скільки бібліотек треба оптимізувати.

До речі, так і немає всеукраїнської програми читання, розрахованої на розвиток публічних бібліотек, з якимось бюджетом. Буде цим займатися створений Інститут книги? Не певен, от книговидавців підтримуватиме бібліотеки ж навряд чи.

Про застаріле «залізо»

Ще про важливе. Завдяки чудовій програмі «Бібліоміст» та активній діяльності УБА зроблено багато цікавого, неймовірного, перш за все – інформатизація бібліотек. Це було щось вражаюче! Бібліотеки країни стрімко увійшли у яскраву та зачаровану сучасність.

Однак час минає. Як то кажуть, «залізо» старіє. Там щось влада місцева обіцяла оновлювати. Так то ж було колись, зараз інша влада, нові ОТГ створюються. А «залізо» потребує заміни. Може, це попрацюємо десь так років... надцять. Надія є. А треба вже сьогодні про це думати й щось починати робити потихеньку-помаленьку. Тому що загальновідомо: наразі середній життєвий цикл ПК становить близько 3 років, але незабаром ця цифра може зменшитися до 2 років. Причин цього кілька, але головні: стрімкий розвиток апаратного забезпечення, а також постійна поява нових додатків, що вимагають все більших ресурсів комп'ютера. У споживача, клієнта, користувача будуть зростати потреби у розширенні кон-

тенту додатків, які можна використовувати. Вважаємо, що бібліотекам ця тенденція не обіцяє нічого гарного: так чи інакше колись (гадаємо, що незабаром) прийдеться позбутися застарілого комп'ютера, а це й фізичне видалення системи, її відключення, видалення з ПК усієї конфіденційної інформації. Й головне, звідкіля бібліотекам впаде нове обладнання? Як манна небесна? Звісно ж, що ні. Залишається тільки розраховувати на якогось дядю Гейтса, може, він й про це подумав. А може, й самим треба про це вже думати, донорів шукати, спонсорів. Де ви спонсори бібліотек? Аго-о-ов!

Глашатай бібліотек

Дуже коротко. Треба, треба говорити про книгозбірні, рекламувати власні сервіси. Скільки вже про це наголошувалося. Але йдеш по вулиці й бачиш рекламу нотаріуса, адвоката, перукарських послуг, аптек, послуг електрика та айтішника. А про те, чим може допомогти зараз публічна бібліотека, які цікаві сервіси надає, щось не видно. Ні у транспорті, ні на рекламних щитах, ні на дверях у під'їзді. Часом навіть безпосередньо у бібліотеці інформації замало. Напевно, звідси й виток того, що пересічні мешканці нічого про бібліотеки й те, як вони можуть допомогти, не зможуть відповісти. Треба про бібліотеки не тільки говорити, про бібліотеки треба постійно нагадувати, без кіндця. Та ще головне – відповідати тим сервісам, про які розповідаємо. Про можливості соціальних мереж задля поширення інформації про книгозбірні говорилось вже не вперше. Бібліотекарі вже зробили величезний крок до їх опанування. Констатуємо – це велика сила. Але корпоративної бібліотечної спільноти, яка б змогла відстоювати інтереси бібліотек у суспільстві, поки ще не склалося належним чином. З'явилися піар-офіси. Чудово! Багато робиться. Але якось піар-офіси окремо. А питаннячко «Як пройти до бібліотеки?» й досі залишається без відповіді.

На завершення

Динозаври домінували протягом мільйонів років, потім зникли, вимерли. Бібліотеки часом, як ті динозаври, здавалося, що такі незламні, непорушні. Світ Інтернету кинув виклик бібліотекам, непорушним володарям інформації. Певно, виклики цифрової епохи бібліотекам треба зустрічати у всеозброєнні, оновленими, модифікованими, сміливими й активними. Інакше...